

Oponentský posudek na rigorózní práci Mgr. Andreje Kebluška na téma *Postoj*

Spojených států amerických k mezinárodnímu právu: Bushův unilateralismus

Již úvodní strany předložené práce vyvolávají ve čtenáři silné rozpaky. Práce, která je označena jako rigorózní, začíná slovy „tato diplomová (sic!) práce je prací /.../“ (str. 10). O práci diplomové mluví i další text a také poděkování na začátku. Nevím, zda jde o překlep, nebo pozůstatek předlohy, v každém případě takovýto lapsus nepůsobí dobře. Úvodní pasáže dále zarazí používáním jazyka – zacházení s rody a deklinacemi substantiv je neskutečně rozvolněné, a tak „práce se věnuje současnou právní úpravou“ (str. 10), „třetí část se zabývá /.../ novému přístupu“ (str. 10) a „USA se podílelo (neutrum) na založení a nadto získal (maskulinum) privilegované postavení. Toto její (femininum) postavení se odrazilo v jejich (plurál) zastoupení“ (str. 14). V práci daného rozsahu se jistě nelze chybám a překlepům zcela vyhnout, ovšem míra jejich přítomnosti v práci této výrazně překračuje jakoukoli únosnou míru. Konečně, úvod práce informuje čtenáře o tom, co se dozví v sedmi základních částech práce. Práce je ovšem rozdělena do částí dvaceti, a tak je ponecháno na čtenáři, aby se v textu sám nějak zorientoval.

Zbyde-li čtenáři po projití úvodu ještě odhodlání číst práci dále, narazí záhy – vedle pokračujících deformací českého jazyka – na jiné dvě formální překážky. První je variabilita písma, kde se bez jakéhokoli zjevného důvodu střídá běžné písmo a kurziva, což dosti ztěžuje čtení. Druhou překážkou je celková úprava textu. Autor nečlení text na odstavce, a tak v zásadě jedna kapitola rovná se jeden až dva odstavce (dlouhé i několik stránek). Text se tím stává jen těžko „učitelným“ monolitem. Tento dojem dále posiluje fakt, že autor – v rozporu s pravidly PF UK – nepoužívá poznámky pod čarou, ale kombinaci citátů v textu (harvardský systém) a vysvětlivek na konci práce. Vysvětlivky jsou navíc maskovány jako „seznam odkazů na literaturu“, což postihuje jejich obsah jen zčásti. Snaha čtenáře co nejvíce zmást se projevuje též v seznamu použité literatury. Prameny jsou řazeny bez jakéhokoli viditelného systému – dohledat v nich něco tedy vyžaduje projít celý seznam. Tento úkol není zase až tak těžký čistě jen proto, že autor řadu zdrojů, na něž v práci odkazuje, v seznamu zkrátka neuvádí. Způsob citování není jednotný a neodpovídá standardu používanému na PF UK: např. někdy je uvedeno křestní jméno autora, jindy ne; někdy jsou u časopiseckých zdrojů uvedeny stránky, jindy ne. Jednotné je snad pouze to, že autor neuvádí, ač by podle standardů PF UK měl, ISBN a chybí také datum stažení, resp. návštěvy elektronických zdrojů.

Z formálního hlediska lze mít k práci ještě další výhrady. První se týká jazykového stylu – rigorózní práce by ze své podstaty měla být prací odbornou, a měla by proto používat

odborný (emočně příliš nezabarvený) jazyka. To se autorovi daří jen zčásti. Výrazy jako „Bush měl řečnit (sic!) na galavečeru“ (str. 106) jdou bez ohledu na to, jak člověk hodnotí prezidenta Bushe, poněkud za hranice vhodnosti a připomínají spíše žurnalistický než právní styl. Další výhrada se týká české odborné terminologie, kterou autor používá se značnou volností. Např. Mezinárodní trestní soud je v práci uváděn jako Mezinárodní trestní tribunál (str. 103) a chvilkami se dokonce mění v Mezinárodní soudní dvůr (str. 103) – zde už jde nepochybně nejen o problém terminologický, ale i věcný. Obdobné povahy je též komolení jmen. Nejsem si např. vědoma toho, že by generálním tajemníkem OSN někdy byl Ghándí, ba ani Butros-Ghándí (správně Butrus-Ghálí, str. 27). Formální a jazyková stránka předložené rigorózní práce je celkově na tak špatné úrovni, že by se sama o sobě musela stát důvodem k nedoporučení práce a k návrhu na její přepracování. V zájmu komplexnosti i proto, aby autor mohl při revizi práci rovnou zohlednit i věcné připomínky, se nicméně zaměřím také na obsahovou stránku práce.

Zvolené téma – tedy vztah USA k mezinárodnímu právu – je zajímavé a má značný potenciál. Není ovšem jasné, proč se pozornost soustředí zrovna na období vlády George W. Bushe mladšího. Jistě, toto období postavilo před mezinárodní právo řadu výzev, již druhé funkční období ale v Bílém domě působí jiný prezident, a je tak otázkou, proč se autor rozhodl vrátit k jeho předchůdci – důvody by v práci měly být uvedeny. Dalším obecným problémem je fakt, že „bushovské období“ je v práci vytrženo z kontextu a rozebíráno bez ohledu na to, co bylo před ním a co následuje po něm. Takový přístup mohl mít relevanci v době Bushova prezidentství, dnes už je ale opět problematický. Je unilateralismus trvalým či alespoň dlouhodobějším rysem americké zahraniční politiky? Pokud ano, proč se zabývat výlučně obdobím let 2000-2008? Pokud ne, jaký význam má toto období jednostranně vyzdvihávat a formovat na jeho základě obecná doporučení pro USA (str. 123)?

Téma vztahu USA k mezinárodnímu právu je značně komplexní. USA coby světová mocnost ovlivňuje většinu oblastí mezinárodního práva, přičemž ne vždy tak nutně činí stejným způsobem a ve stejném rozsahu. Z tohoto hlediska je škoda, že práce vztah redukuje jen na několika málo sfér – v zásadě působení USA v OSN a NATO, boj proti terorismu a použití síly. Stranou zájmu zůstávají tak důležité oblasti, jako je právo lidských práv, mezinárodní trestní právo (s výjimkou některých poznámek v kapitole 3.19), mezinárodní humanitární právo, mezinárodní ekonomické právo, mořské právo aj. Ve všech těchto oblastech se USA v minulém desetiletí aktivně angažovaly, a jejich rozbor by tak pomohl napovědět, nakolik byl bushovský přístup k mezinárodnímu právu skutečně čistě unilaterální a nakolik by naopak jeho hodnocení mělo/mohlo být diverzifikovanější.

Existuje možnost, že autor se záměrně zaměřil jen na ty oblasti, kde se tzv. Bushův unilateralismus projevil nejvíce. Takový postup by byl v pořádku, vyžadoval by ale vysvětlení, na základě čeho byly příslušné oblasti identifikovány, a také větší opatrnost v závěrech, jež se zdají aplikovatelné na americkou zahraniční politiku 2000-2008 *en bloc*. Dále by nebylo od věci v práci věnované unilateralismu pojem „unilateralismus“ definovat, určit jeho projevy a nastínit možné alternativy (multilateralismus, rovnováha moci aj.) – už jen proto, že pojem bývá používán ve značně odlišném významu v právní literatuře a v pojednáních z oboru mezinárodních vztahů či strategických studií. Disciplinární zařazení je další otázkou, která při četbě práce vyvstává. Téma má hraniční povahu a stojí za ocenění, že část kapitol se věnuje právní analýze. Navzdory tomu v práci dominuje politologický, resp. mezinárodně-vztahový pohled. Opět by to nutně nevadilo, ovšem právě analýza z pohledu teorie mezinárodních vztahů vyžaduje jasné teoretické a metodologické ukotvení, jež práce postrádá.

Zdá se navíc, že autor rozlišení mezi právní naukou a jinými oblastmi příliš nevnímá. Jak jinak vysvětlit, že za „přední světové odborníky na mezinárodní právo“ (str. 42) jsou v práci označeni autoři, kteří právníky vůbec nejsou, jako např. J. Ikemerry, G. Evans, nebo U. Beck (str. 42)? A že práce naopak nečerpá z klasických mezinárodněprávních pojednání o tématu, mezi něž se mj. řadí R. Foot, N. MacFarlane, M. Mastanduno (eds.), *US Hegemony and International Organizations. The United States and Multilateral Institutions*, 2003; nebo M. Ignatieff (ed.), *American Exceptionalism and Human Rights*, 2006? S odbornou literaturou by ostatně bylo v práci vhodné pracovat hojněji. Např. i v kapitolách, které rozebírají právní instituty a uvádějí hlavní názorové proudy, s identifikací jednoho jako menšinového a druhého jako většinového, není obvykle zmíněno ani jedno jméno internacionalisty, jenž by se měl k tomu či onomu proudu hlásit. Zůstává tak otázkou, na základě čeho autor k názoru o existenci proudů a o tom, který je dominantní, vlastně došel (viz např. kapitola 3.10).

Konečně, právní analýza mnohdy není zcela přesvědčivá. Např. na str. 11 autor závěr MSD, podle něž „Article 51 of the Charter thus recognizes the existence of an inherent right of self-defence in case of army attack by one State against another State“, nejprve nesprávně vykládá tak, že „Dvůr se v této souvislosti vyjádřil, že čl. 51 Charty OSN uznává přirozené právo na sebeobranu *pouze* v případě ozbrojeného útoku“ (žádné „pouze“ v původním textu není). Následně z něho vyvozuje, že „Dvůr se tedy ve svém posudku zcela jasně přiklonil k restriktivnímu vykladu pojmu subjekt mezinárodního práva pouze na statní aktéry (*state actors*) a nikoliv na nestatní aktéry (*non-state actors*). Státy tedy zůstávají jediným subjektem mezinárodního práva“. Nemám pocit, že by se v daném případě MSD k otázce subjektů jakkoli vyjadřoval; naopak v případech předchozích (kauza Bernadotte) se vyjádřil jasně, a to

proti omezení okruhu subjektů mezinárodního práva na státy. Ve výčtu výhrad by bylo možno pokračovat, nemyslím ale, že je úkolem oponentky, aby autorovi dávala detailní komentář k jednotlivým kapitolám práce.

Závěrem nezbyvá než konstatovat, že rigorózní práce v té podobě, v jaké byla odevzdána, nespĺňuje podle mého názoru z formálních i obsahových důvodů nároky kladené na kvalifikační práce tohoto typu na Právnické fakultě UK, a není tak způsobilá k obhajobě. Doporučuji proto práci autorovi vrátit k revizi a zapracování připomínek. Po formální stránce by autor měl: a) podrobit práci důkladné jazykové korektuře; b) doplnit seznam pramenů a literatury; c) přejít na standardní způsob citování pramenů formou poznámek pod čarou; d) rozčlenit text do odstavců; a e) zohlednit další připomínky uvedené v posudku. Po stránce věcné by bylo vhodné: a) vysvětlit volbu tématu; b) vymezit klíčové pojmy a kategorie, se kterými text pracuje; c) rozšířit záběr práce na další oblasti mezinárodního práva, popř. odůvodnit současný úzký záběr; d) využít více právní literaturu; a e) při právní analýze postupovat opatrněji.

V Praze dne 18. července 2013

JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA